

Βιβλιογραφικός άθλος

Όταν, το 2002, πρότεινα στον κ. Ανέστη Σίτα να συντάξει τη βιβλιογραφία των ελληνικών συμμείκτων της νεοελληνικής φιλολογίας, που εκδόθηκαν από το 1962¹ έως και το 2001, δεν φανταζόμουν τον χρόνο και τον μόχθο που απαιτούσε η αναζήτηση και η εξ αυτοψίας καταγραφή του (δυσεύρετου, κάποτε) πλουσιότατου, όπως αποδείχθηκε, υλικού. Ίσως δεν το φανταζόταν ούτε και ο κ. Σίτας· όμως αποδέχθηκε, χωρίς δισταγμό, την πρότασή μου, διότι ανήκει σ' εκείνη την ευάριθμη ομάδα των εργαζομένων που, υπερβαίνοντας ακόμη και τα όρια ενός συνεπούς υπαλλήλου, ασχολούνται με μεράκι με το αντικείμενο της εργασίας τους, χωρίς να προσβλέπουν σε υπαλληλικά ή οικονομικά οφέλη.² Άτομο με πάθος για τη βιβλιοθηκονομία, ταγμένος να υπηρετεί τον αναγνώστη μιας οργανωμένης βιβλιοθήκης, αντιλαμβανόταν τη σπουδαιότητα του έργου που αναλάμβανε· γνώριζε πολύ καλά ότι η εργασία του, στα χέρια των ερευνητών, θα αποτελούσε ένα πρώτης τάξεως «εργαλείο», απολύτως αναγκαίο σε όσους θέλουν να κάνουν καλά τη δουλειά τους, στηρίζοντας τις μελέτες τους στην, κατά το δυνατόν, επαρκή γνώση της σχετικής βιβλιογραφίας.³

Σε σύγκριση με τον αρχικό σχεδιασμό, τα χρονικά όρια της βιβλιογραφίας είναι κατά πολύ διευρυμένα. Επιδιώκοντας να μεγιστοποιήσει τη χρησιμότητα της εργασίας του, ο κ. Σίτας δεν εφείσθη χρόνου ή κόπου και προχώρησε στην αναδρομική βιβλιογράφηση από το 1926 και, προσέτι, καθώς η ολοκλήρωση της έρευνας και η καταγραφή του υλικού τραβούσε σε μάκρος, μετακινούσε κάθε φορά το χρονικό όριο της οροφής, ώστε να προσεγγίζει το έτος της δημοσίευσής της. Ο τελικός απολογισμός είναι εντυπωσιακός: η βιβλιογραφία καλύπτει έως σήμερα (Νοέμβριος 2015) 90 χρόνια παραγωγής και στο πλαίσιο της δημιουργίας της συγκεκριμένης βιβλιογραφικής βάσης, θα ενημερώνεται διαρκώς με τις τρέχουσες εκδόσεις.

Το 2013 προτάθηκε στο Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας να εκδώσει τη βιβλιογραφία. Η πρόταση προωθήθηκε και έγινε δεκτή χάρη στις ενέργειες ενός άλλου δραστήριου και σεμνού εργάτη της φιλολογίας, του Βασίλη Βασιλειάδη, ερευνητή του Κέντρου. Τελικά, προκρίθηκε ορθώς, αντί της έντυπης έκδοσης της βιβλιογραφίας, η ηλεκτρονική ανάρτησή της στην Πύλη του Κέντρου.

Στη βιβλιογραφία καταγράφονται (έως τη στιγμή που γράφεται το κείμενο αυτό) 709 σύμμεικτοι τόμοι (πρακτικά συνεδρίων και αφιερωματικές εκδόσεις σε θέματα ή και πρόσωπα). Όμως, αν οι αριθμοί έχουν κάποια σημασία, αυτή δεν βρίσκεται στον εντυπωσιασμό που μπορεί να προκαλούν, αλλά στην αναγνώριση του μόχθου που έχει καταβληθεί, και, κυρίως, στην αποτίμηση της χρησιμότητας

¹ Τα χρόνια ως το 1961 καλύπτονταν από την εργασία του Πάνου Μουλλά *Βιβλιογραφία ελληνικών συμμείκτων (1888-1961)*, Αθήνα: Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών Β.Ι.Ε., ²1969 (1962).

² Πριν από είκοσι χρόνια είχε δώσει την εργασία: Ανέστης Σίτας, «Α'. Ευρετήρια Επιστημονικής Επετηρίδας της Φιλοσοφικής Σχολής Α.Π.Θ. [Περίοδος Α'], 1(1927)-22(1984). Β'. Χρονολογικός κατάλογος διδακτορικών διατριβών, 1960-1994», *Επιστημονική Επετηρίδα Φιλοσοφικής Σχολής, Τεύχος Τμήματος Φιλολογίας*, 5 (1995) 253-311.

³ «Καλά εργαλεία μάς χρειάζονται για να κάνουμε τη δουλειά μας», έγραψε ο Κ. Θ. Δημαράς, θεωρώντας ως εργαλεία μας τους πίνακες, τους καταλόγους, τα ευρετήρια και τις κάθε λογής συναγωγές· βλ. *Σύμμικτα, Δ'. Λόγια περί μεθόδου*. Τόμος δεύτερος 1964-1989, Επιλογή κειμένων Φίλιππος Ηλιού-Επιμέλεια Πόπη Πολέμη, Αθήνα: Μουσείο Μπενάκη & Μ.Ι.Ε.Τ., 2013, σ. 971-973.

τητας της εργασίας. Και ως προς αυτό το τελευταίο, δεν υπάρχει αμφιβολία πως η βιβλιογραφία των συμμείκτων θα σταθεί πολύτιμος αρωγός στις ζητήσεις μας. Ο ερευνητής έχει στη διάθεσή του όχι μόνο τα στοιχεία της εκδοτικής ταυτότητας των συμμείκτων (τίτλο, υπότιτλο κτλ.) αλλά και τα περιεχόμενά τους: συνολικά (έως τώρα), 20.306 άρθρα, 7.400 συγγραφέων, εκ των οποίων οι 6.000 είναι Έλληνες και οι 1.400 ξένοι.

Η δυνατότητα της τριπλής αναζήτησης (απλής, σύνθετης, αλφαβητικής), που προσφέρει η ηλεκτρονική ανάρτηση της βιβλιογραφίας, θα βοηθήσει τον ερευνητή να επισημάνει γρήγορα ένα όνομα (συγγραφέα, επιμελητή, μεταφραστή), έναν τίτλο άρθρου ή ένα θέμα – δηλαδή όσα οφείλει να λάβει υπόψη για τη σύνθεση της δικής του μελέτης. Μάλιστα, στο πεδίο των θεμάτων (που δείχνει ότι ο συντάκτης της βιβλιογραφίας δεν ήταν απλώς ένας συστηματικός καταλογογράφος αλλά και αναγνώστης των άρθρων) καταχωρίζονται περίπου 7.500 όροι (θέματα και πρόσωπα) για τα οποία γίνεται λόγος στα άρθρα των συμμείκτων τόμων. Ας σημειωθεί και τούτη η ουσιώδης μεθοδολογική λεπτομέρεια: Οι θεματικοί όροι του ευρετηρίου δεν είναι αυτοσχέδιοι, αλλά βασίζονται στην ελληνική απόδοση των *Library of Congress Subject Headings*.

Διατρέχοντας κανείς τη βιβλιογραφία των συμμείκτων, διαπιστώνει ότι, με το πέρασμα των ετών, η σχετική βιβλιοπαραγωγή παρουσιάζει σημαντική ανοδική πορεία. Τα πρώτα σαράντα δύο χρόνια (1926-1967), ο συνολικός αριθμός των εκδόσεων είναι μόλις 14 (μ.ό.: 0,33 ετησίως), ενώ, κατά την επόμενη δεκαετία (1968-1977), οι εκδόσεις αυξάνονται σε 48 (μ.ό.: 4,80). Ας σημειώσουμε επίσης ότι από το 1968 κ.ε. δεν υπάρχει έτος χωρίς μία τουλάχιστον έκδοση. Πολύ μεγαλύτερη είναι η αύξηση των συμμείκτων τα επόμενα δεκαέξι χρόνια (1978-1993): 164 νέοι τίτλοι (μ.ό.: 10,25), ενώ, το διάστημα 1994-2010, η αύξηση είναι ακόμη πιο εντυπωσιακή, καθώς η ετήσια παραγωγή κυμαίνεται μεταξύ 21 και 46 τίτλων και το σύνολο στις 482 εκδόσεις (μ.ό.: 28,35). Αντιθέτως, την τελευταία πενταετία (2010-2015), η βιβλιοπαραγωγή ακολουθεί φθίνουσα πορεία: 64 εκδόσεις (μ.ό.: 12,8).

Το πράγμα έχει βέβαια την εξήγησή του: Κατ' αρχάς, η αύξηση της βιβλιοπαραγωγής είναι αποτέλεσμα (και ένδειξη) της σημαντικής ανάπτυξης των νεοελληνικών φιλολογικών σπουδών. Οι αρμόδιοι Τομείς των πανεπιστημιακών σχολών, καθώς και άλλοι φορείς, οργανώνουν τακτικά ή έκτακτα συνέδρια, τα οποία, χάρη στη χρηματοδότηση που εξασφάλιζαν οι οργανωτές από διάφορες πηγές (δημόσιες ή και ιδιωτικές), προχωρούσαν στην έντυπη έκδοση των πρακτικών τους. Αντιθέτως, η μείωση των έντυπων εκδόσεων τα τελευταία χρόνια οφείλεται προφανώς στην, λόγω κρίσης, έλλειψη χρηματοδότησης και στην αύξηση των ηλεκτρονικών εκδόσεων των πρακτικών.

Η βιβλιογραφία των συμμείκτων έχει και μία ακόμη χρησιμότητα και σημασία: Τα στοιχεία της μπορούν να αξιοποιηθούν για τη σύνθεση μιας ιστορίας της νεοελληνικής φιλολογίας, των τάσεων της, των ενδιαφερόντων αλλά και των «άγονων» περιοχών της. Όμως αυτό δεν είναι ζήτημα που μπορεί να τεθεί εδώ.